

II

CINE E AUTORUL LUI „HAMLET” ?

Doamne, cit de nesuferită este viața fără o prietenie, fie ea oricît de prăpădită ! Cînd soarta ne copleșește cu atîtea sentimente prietenești, noi alergăm, ca niște nesimțiți, după lucruri de nimic și suntem totdeauna gata să rănim inima sensibilă, care n-a putut ghici dedesubturile mîndriei noastre. Dar e de-ajuns ca norocul să ne arate spatele, ca să lepădăm numaidecît această iubire de noi înșine și să ne simțim, tot așa de fără căpătîi, ca și acei bieți orfani, care rătăcesc printre dărîmături, a doua zi după o catastrofă, care le-a ucis tot ce aveau mai scump. Așa suntem noi, oamenii, și așa rămînem pînă la sfîrșit. Ne ține de cald mai mult iubirea altora și cîteodată chiar a acelora pe care îi disprețuim.

Reflectam asupra acestor scăderi ale sufletului omenească, a doua zi de la plecarea lui Bianchi și a trupei sale. Petrecusem, în tovarășia lor, primele patru zile de cînd venisem în Damasc, fără să am răgazul de-a mai gîndi la singurătatea mea sau la ceea ce aș fi putut deveni pe aceste meleaguri asiatice. Talentatul pianist îmi fusese un binevoitor tovarăș, de-o clipă, prea stricat și prea simplu ca să-l pot uita pînă la Musa sau frăția cu Mihail. Și totuși, plecarea lui Bianchi îmi lăsase un gol de nedescris ; ceea ce mă încredința că viața, fără prietenii, e grea chiar pentru un suflet ca al meu, obișnuit cu depărtările. Da, da ! Bianchi, amăritul vîntură-lume, îmi lipsea.

Rătăceam prin cafenele și băteam toate străzile, cercetînd figurile, căutînd mai repede un om decît de lucru.

Observasem că la Damasc firmele frumoase erau rare. Numai la prăvăliile lui Cook și Leon. Celelalte, niște monstruozi. Un vopsitor de firme ar fi mîncat pîine bună, prin meleagurile astea. Și-mi ziceam că n-ar strica, dacă aș fi chiar eu acela, cu toate că habar n-aveam de desen.

Dar cum să convingi pe cineva, ea să-ți dea de lucru, cînd tu n-ai un atelier, un ban și nici măcar un acoperiș ? Ah ? hoinăreala... O fi ea bună — asta am s-o spun pînă voi crăpa — dar viața socială, cu legile ei nedrepte, este mai puternică și se impune majorității oamenilor. Va da ea dreptate, într-o zi, setei mele, înnăscule, după libertate ? Va face din mine unul din apărătorii ei ? Sau poate libertatea nu poate fi înțeleasă decît în mijlocul unei solidarități sociale ?

Cugetam, mergînd cu nasul în vînt. Și deodată, ochii îmi picară pe-o firmă, al cărei cuprins făcu să-mi tresară inima :

SIMON HERDAN

Tinichigiu-învălit de case

Asta, îmi zisei, trebuie să fie vreun evreu de pe la noi. Avea o firmă, prăpădită, ca vai de ea. Dacă o fi român, îi voi vopsi firma și voi cîștiga astfel cîtiva gologani.

Din atelier năvălea un zgomot asurzitor, de tablă bătută cu ciocane de lemn. Doi lucrători tineri munceau, în vreme ce un om scurt, gros, cu burta mare, umbla încocoace și încolo prin prăvălie și vorbea, dînd din mîini, supărat. Din cînd în cînd, ieșea în pragul ușii, privea în stradă și respira ca un astmatic. Abia atunci văzui că are părul alb, fața grăsulie, buzele cărnoase și roșii, ca un rac fier. Era miniat. Dar o minie de om bun. Se vedea asta numai decît, fiindcă, stînd în prag, cu gura clăcelă și înjura pe lucrători, iar cu mîna-i dolofană răsfața un cîine lup. În același timp, nu mă slăbea din ochi, tare intrigat că, de atîta vreme, înlemnisem rezemat de peretele din fața dughenei, spionînd cele ce se petreceau la el. O făceam cu tot dinadinsul, ca să-i atrag atenția. Nu răbdă mult și deodată îmi strigă, în arabă. Îi răspunsei în grecește :

— Nu înțeleg o vorbă ! Nu cumva ești român ?

Se luminează brusc la față. Îmi strânse mîna și-mi grăi, pe limba noastră :

— Nu !... nu sunt român... Sunt un biet evreu de prin România. Și dacă nu te jignesc, hai să pufăim cîte-o narghilea !

— De ce să mă jignești ? Mă crezi oare un antisemit ? Hm ! nu urăsc pe nimeni.

Pășeam încet, Tinichigiul adăugă, dus pe gînduri :

— Nu urăști pe nimeni... Cu atît mai bine pentru tine ! Așa ceva e foarte rar, fiindcă oamenii, în majoritatea lor, sunt niște bestii. Ei cred că e mare scofală, dacă zbirii : „Jidan scîrbos ! grec parșiv ! sau, turc împuțit !...” E drept, sunt bătrîn, nu știu nici să scriu, nici să citesc, dar cred că nu e necesar să-ți putrezești ciolanele pe băncile școlilor, pentru ca apoi să urli că va fi raiul pe pămînt, în ziua cînd vor dispărea evreii, armenii sau mai știu eu care popor. Oh ! disprețuiesc acestea, nu pentru că aș fi în cauză. Probă : măninc carne de porc deși mă oprește legea și nu mă rog în nici o limbă. Sunt om, și asta-i totul !

Tăcu o clipă și apoi reluă :

— Dar, ia spune-mi : cine ești și de ce te proțăpiseși în fața dughenei mele ?

— Sunt copilul din flori al unei țărănci cumsecade, iubesc cu pasiune cărțile, prietenia și hoinăreala și mă distram, auzindu-te cum îți muștrululau oamenii. Dealtfel, nu pari om rău.

Mă lovi, cu palma-i grea, peste umăr :

— Bravo ! Așa e ! Nu sunt răutăcios, nici măcar cît un rățoi, dar vezi ! băieții ăștia prea mă sîcîie ! Meseria noastră e cu cifre și numai cînd ele mi se brodesc, așa cum trebuie, atunci bag foarfecile în tablă și croiesc, după un model făcut mai dinainte din hîrtie sau carton. În felul ăsta merg la sigur ; în timp ce firoșcoșii ăștia, pe care îi am, absolvenți ai Școlii de meserii, își bat joc de socoteala mea băbească și se omoară o jumătate de zi cu cifre, socoteli, măsurători și, cînd e să taie tabla, nimeresc ea Irimia cu oiștea alături ! Așa și-adineauri : greșiseră iarăși calculele. Și asta se întîmplă cam de cinci ori la zece croieli. Desigur, lor puțin le pasă. Pe mine,

Însă, mă costă scump orice bucată de tablă stricăță. De data asta se cam întrecuseră cu gluma : mi-au prăpădit vreo zece kilograme de tablă de zinc !

— Și nu-i pui să-ți plătească paguba ?

— Aș ! Niciodată ! Țip la ei, precum ai văzut, un picior în spate : „Du-te dracului, prăpăditule, cu geometria ta, cu tot !“

Tinichigiul mă duse la o cafenea din centru, pe care, dealtfel, o cunosteam. Intră primul, cu burta înainte, mîndru ca un pașă. Salută pe toată lumea, în turcește, fiind acoperit cu o ploaie de răspunsuri lingușitoare :

— Fii binevenit, Simon-bei !

Cel care strigase „Simon-bei“, era un ofițer turc, de-o vîrstă și înfățișare cam ca a tinichigiului. Își strînseră mîinile, își ciocniră burțile, întrebîndu-se unul pe altul, în hohotele întregii cafenele :

— Ce-ți mai face burta, colonelul meu ?

— De minune, ca totdeauna ! Dar a ta ?

— Ca un pepene verde, bine copt !

Simon Herdan își făcea o plăcere, tîlmăcindu-mi convorbirile șugubețe sau folositoare, de la masa noastră, descriîndu-mi pe cei de față :

— Ofițerul este comandantul cavaleriei siriene. (Numai mîțele lui și bietul cal știu cît plătesc această onoare !) Tinărul care stă în față este un farmacist. Ceilalți doi : unul, avocat ; iar altul, doctor. În cafeneaua asta suntem, cu toții, aproape prieteni ; evrei, creștini, bogați, săraci. Toți o apă ; același fes ne acoperă capul și ne hrănește. Și dacă vreunul e lovit de mizerie găsește întotdeauna destule mîini de ajutor, ca să-l ridice în picioare. După cum vezi, strada e plină de cerșetori, fără nici o meteahnă, fiindcă pe aici din zece oameni nouă nu vor să facă nimic !

— Vezi tu, continuă Herdan, cu toată faima proastă de care se bucură Turcia asiatică, poți să trăiești aici mai bine decît în România — Belgia Orientului, cum ne place s-o numim — dar unde un pîrlit de subcomisar poate să aresteze, să percheziționeze și să snopească în bătai pe un cetățean, fără să dea socoteală nimănui ! Așa, cel puțin, era pe vremea mea.

— Ai dreptate ! răspunsei eu, cam umilit. În privința asta, nu ne-am schimbat prea mult, nici acum.

Herdan fu descusut de prietenii lui, în privința mea. Neștiindu-mi nici măcar numele, Simon tăbări, la rindu-i, asupra-mi cu atâtea iscodiri, că provocă hazul tuturor. Până la ora prinzului, toată cafeneaua se strînsese la masa noastră, coplesindu-mă cu întrebările, glumind și făcînd haz.

Unul din ei întrebă pe tinichigiu :

— Și spui că asta e un vopsitor ?

— Desigur, și încă unul fără pereche !

— Cum poți să știi așa ceva, cînd abia l-ai cunoscut ? !

— Hm ! oare nu e el protejatul meu ? Ar putea fi, atunci, altceva decît un neîntrecut meșteșugar, ca și mine ? Dealtfel, nu mai tîrziu decît mine, am să-l pun să-mi revopsească firma. Peste cîteva zile, n-ai decît să treci prin fața tinichigeriei mele și să te convingi.

— Dacă e așa și dacă voi fi mulțumit, am să-i încredințez o lucrare mare.

— Ce fel de lucrare ? Uși că nu ești decît un biet subdirector de bancă ?...

— Perfect : căutăm un vopsitor care să ne facă douăsprezece firme pentru depozitele de cereale și care să aibe scris, în franțuzește și turcește, explicația : *Depozitul Băncii Imperiale Otomane*.

Mă plictiseam, de-a binelea. Herdan mă recomanda, tuturor, drept un vopsitor îndemînat. Degeaba îi spuseseam că mă pricep mai bine la zăgrăvitul caselor decît la vopsitul firmelor... El îi trăgea înainte !

În felul acesta se anunța norocul meu la Damasc : printr-o minciună. Totul s-a întîmplat ca în poveste. Aș fi putut să-mi fac o casă și să devin un om tîmîit, ca și tinichigiul. Dar inima, care întotdeauna a condus pașii destinului meu, hotărîse altfel...

În ziua aceea, mîncai la Simon Herdan. Casă de burghezi îndestulați. Nevastă-sa, o ovreicuță spaniolă, grasă ca și Herdan, era o făptură ștearsă, cu toane care o arătau la antipodul sugubățului Simon-bei, ale cărui glume înveseleau o întreagă lume de necunoscuți, flegmatici și dornici de ris. N-a scos un cuvînt, tot timpul.

Herdan, în schimb, îmi depănă viața sa, de la un capăt la altul. Mă spovedii, la rîndu-mi, cu aceeași sinceritate, dar cu mai puțină ingeniozitate și interes, fiindcă băiețigiiul avea și de ce; Simon Herdan se cățăraseră pe peregrinările caselor din patru continente și văzuse lucruri foarte felurite.

Vedeam confirmîndu-se bunătatea acestui om, care cu o mînă atenționa pe lucrători, iar cu cealaltă își răzgîia efinele. Timp de douăzeci și cinci de ani fusese vagabondul ideal și cîstit, figura rălăcitoare, îndrăgostită de pămînt, nimic altceva decît de pămînt. Singura lui pasiune: o masă bună și un pahar cu vin, asemenea.

— Da', ia spune-mi Adrian, zise el în clipa cînd ni se aduceau narghilelele... Ți-am îndrugat un car de prostii și am uitat să te întreb dacă ai vreo canteră încăpătoare, unde să-ți poți lucra firmele.

— Nu! nu am așa ceva și nici nu-ți garantez calitatea lucrărilor mele, pentru că, repet, nu știu să desenez!...

— Eh! Îți face singe rău de pomană! Într-o țară în care eu m-am înstărit cu geometria mea de carton, tu să poți picta niște firme mai frumoase decît cele care se văd pe aici și care sunt scrise cu picioarele! Îți trebuie însă, musai, un atelier... Da, da!... se află pe aici, prin apropiere, unul! Îl vom închiria, îndată.

— Îmi lipsese încă... atitea attele! bolborosii eu.

— Vei avea totul și astea de la sine. Îți voi ajuta ca să te instalezi, așa precum am vorbit. Mai tîrziu, dac-ai să simți nevoia, o să-ți găsesc și-o nevastă. Sunt în oraș grecoaiice drăguțe, cu zestre bunicică, și care nu vor altceva decît un tovarăș cumsecade. Iar dacă ții, cu orice preț, să știi de ce fac toate astea pentru tine, apoi, uite, pentru că ești „de pe la noi!“ Eu îmbătrînesc. Mă plictisesc de moarte. N-am copii și nici tovarășe, cum mi-a poftit inima. Cu toată hoinăreala mea, am rămas român pînă în adîncul sufletului și-al măruntaielor. Știu să-mi pregătesc și mă inebunesc după caltaboșii și murăturile noastre, după varza acră călită, ardeii umpluți și le mîncînc cu o poftă, în stare să scoale și morții. Dar, mai presus de toate, iubesc vecinătatea bună la masă, la cafea și, cîteodată, chiar pe acele femei frumoase care azi pot să mă necăjească, fără prea mare pagubă.

Pe măsură ce vorbea îl podideau lacrămile, fața i se schimonosea, vocea i se sugruma. Lângă el, doamna Herdan, biruită de grăsime, privea în gol, de două ceasuri, cu mâinile crucișe pe burtă, fără să priceapă nimic din ceea ce noi sporovăiam într-o limbă necunoscută ei. Absentă, nesimțitoare, ședea indiferentă față de tot ce se petrecea în jurul ei, în acel nefericit Simon, care ardea ca o pară. Atunci îmi dădui seama de diferența grăsimii la oameni. De-o parte o grăsime care perpelește; de-alta una care pietrifică. Pretutindeni se află și divin și noroi.

Atelierul meu, care era în același timp și cameră de dormit, fu mobilat și pus la punct de însuși Herdan, care era ajutat de-o mogildeață, adunată de pe drumuri, în picioarele goale, zdrențăroasă și căreia îi comanda ca un general. Pat, șevalet, masă, lighean, scaune, cărate cu spatele din casa tinichigiului, se îndreptară spre locuința mea, situată la primul etaj al unei cocioabe de pe aceeași stradă.

Cînd totul fu gata, Simon își frecă mâinile de bucurie :

— Iată-te stăpîn ! strigă el într-un hohot de rîs, care-i lărgi gura pînă la urechi. Ce-ți mai lipsește ? Materialul. Ei bine, vom merge împreună la un negustor de culori, unde îți voi deschide un cont. Fiindcă nu vreau să-ți dau bani pentru cumpărături. Și chiar cînd ai să cîștigi, vei face bine să mi-i dai să ți-i păstrez. Cine știe, poate ai vreo patimă : cărțile de joc, băutura, femeile...

— Nu ! mă cuprinde doar aleanul, uneori.

— Aha ! aleanul, izvorul tuturor pasiunilor ! Nu, nu ! dragul meu ! Să nu ții la tine niciodată, mai mult de-o *megedie* ¹.

Vorbea ca și cum buzunarele mi-ar fi fost doldora de lire turcești. Dar, poate că știa, mai bine decît mine, ceea ce avea să se întîmple. Pentru că, în curînd, soarta a făcut ca realitatea să întreacă însăși speranțele sale.

Într-adevăr, imediat ce noua sa firmă — înțlia mea „capodoperă” — fu agățată deasupra prăvăliei, scînteindu-și lacurile în bătaia soarelui, mulțimea năvăli, înghe-

¹ O *megedie* era cam patru franci aur (n. a.).

suindu-se și o admiră prosteste câteva zile în șir, ceea ce mă făcu imediat cunoscut în tot Damascul. Desigur, era o firmă fără pereche. În timpul lucrului, mă jucasem vopsind o duzină de colivii, întrebuintând, pentru prima oară în Damasc, ripolinul, în culorile lui cele mai țipătoare, de la roșu închis pînă la auriu. Aceste colivii s-au cumpărat a doua zi de la expunerea lor în fața prăvăliei, ceea ce uimi chiar pe Herdan :

— Vezi ? îmi zise el. Îmi dădeai zor că n-ai fi decît un mîzgălitor și cînd colo, ești coșcogeamite artistul. Acum sunt sigur c-ai să brodești o fată cu zestre bună.

Mi-adusei aminte de Solomon Klein ! Doamne ! În țara asta, arta și căsătoria merg mîna în mîna și sunt ușoare ca un bună ziua.

De data aceasta, Herdan a avut dreptate, pentru că lucrurile nu s-au petrecut ca în Liban.

Dădui gata firmulițele pentru depozitele de cereale ale Băncii Imperiale Otomane și care n-au fost o muncă propriu-zisă. Apoi îmi căzu, plească, o mare comandă. O industrie de obiecte sculptate în lemn și aramă îmi comandă o firmă, a cărei mărime mă înspăimîntă : opt metri lungime și doi metri lățime, cu următorul text în franțuzește și arabă : „Asociația națională pentru articole orientale“. La capete, trebuia să pictez, într-o parte o mobilă în stil *mușarabieh*, în cealaltă, un candelabru de bronz.

Mă înhămai cu pasiune la lucru. Și, la capătul unei luni, ceea ce ieșise din mîinile mele nu era desigur o capodoperă, dar cu atît mai puțin o porcărie. Caracterele arabe, desenate de un maestru în ale caligrafiei, mi-am dat osteneala ca să le pictez fără nici un cusur. În ceea ce privește textul franțuzesc, aducîndu-mi aminte de decorația murală „style gazette“, i-am dat culoarea stejarului și iluzia reliefului, atît de bine, încît, în clipa cînd firma fu așezată pe zidul fabricii, toată lumea a crezut că literele sunt de lemn.

A fost un pelerinaj. Se opreau oamenii în fața atelierului meu și se uita lung spre ferestre, ca și cum ar fi locuit un vrăjitor, într-acolo. Iar cei doi tineri directori ai întreprinderii, după ce mi-au dat un banchet, m-au plîmbat o zi întreagă cu trăsura prin aleile minunate

de la Baptuma. Mi-au răsplătit, amîndoi, cu cîte douăzeci de lire turcești, o osteneală care nu făcea nici pe jumătate. Mai mult : fusei invitat de numeroase familii de burghezi, comercianți sau liberi profesioniști, mai cu seamă greci, unde primeii cîteva oferte de căsătorie.

Ajunsesem un *domn*, bine îmbrăcat, salutat din depărtare și cu comenzi din belșug. Simon Herdan era în culmea fericirii. Într-o zi, pe cînd ne aflam la cafenea, o întimplare caraghioasă luă în mintea mea proporții la care nimeni nu se aștepta.

Eram de față cîțiva din obișnuiții sindrofiiilor noastre : farmacistul, un inginer de la căile ferate și subdirectorul Băncii otomane. Se pălăvrea pe seama unei trupe grecești de varieteu, care înveselise societatea damasceană timp de-o săptămînă și plecase în ziua aceea la Alep, lăsînd regrete. Farmacistul, ceva mai învățat, vorbea cu mine grecește și părea cunoscător în ale teatrului. La un moment dat, el își exprimă părerea de rău că actorii dispar odată cu moartea și că nimic din ceea ce au creat nu mai poate fi transmis posterității.

Voiînd să-i dau o replică, cu *à-propos*, zisei :

— Da ! actorii sînt o rezumare, o prescurtare a timpului lor ! a spus-o... a spus-o... a spus-o...

Și iată-mă, deodată, încurcat în ițele memoriei mele îndărătnice. Nu-mi mai aduc aminte de numele — de sute de ori pronunțat — al autorului acestei fraze celebre. Cu ochii zgîlți la cel de față, le cer să-mi vie în ajutorul memoriei :

— Ah, la dracu !... strigai. A spus-o... frate... ăsta... ce dracu, în *Hamlet*, cînd eroul tragediei vorbește de actori, la sosirea comedienilor. Nici unul din voi nu-și amintește ? E Sch... Sch...

Herdan, supărat că-l dau de rușine cu erudiția mea, se vîrta la mine, roșu de minie :

— Ei ! cine a spus-o ? !...

— Apăi, de ! Cine a spus-o ? Aduceți-mi și dumneavoastră aminte. Eu l-am uitat pentru un moment, din cauza unei neputințe de-a mă concentra... Dar, dintre dumneavoastră, nimeni nu știe cine e autorul lui *Hamlet* ?

Simon ridică din umeri și trase din narghilea. Ce-i pasă lui de *Hamlet*? Ceilalți, oricum, ceva mai încurcați, bolovănesc ochii la mine: farmacist, inginer, director de bancă mă privesc holbați și îngină, unul după altul:

— *Hamletăm*?...

— *Hamletăm*?...

— Da! Pentru numele lui Dumnezeu! *Hamletăm*! Fie-ar a dracului de nemurire, dacă nu se știe la Damasc, nici de către intelectuali, cine e autorul lui *Hamlet*! Autorul piesei *Regele Lear*, al lui *Macbeth*, *Othello* și alor altor alte tragedii... Englezul genial care a trăit acum trei sute de ani!...

— Aha! acum *trei sute de ani*! strigă farmacistul, ușurat. Acum înțeleg totul: e greu să-ți reamintești de oameni care au murit acum *trei sute de ani*!

Scos din țitină, zvîrl ciubucul și cu brațele ridicate în sus:

— Ești smintit, prietene? Aici nu e vorba de „oameni” care au murit, ci de autorul lui *Hamlet*! La mine este o zăpăceală trecătoare, dar la voi, acum văd, e neștiință nădea! Habar n-aveți de *Hamlet*!

Și, furios, mă reped afară, ca dus de vînt, fără să le strîng mîinile.

În stradă, Herdan mă ajunsese din urmă și mă dojenî:

— Eh! ai cam făcut-o de oaie, cu *Hamletu* tău. Le-ai spus-o pe șleau că sunt proști!

Da, le-o spuseseam în față. Și aș fi fost în stare să le-o strig din înălțimea minaretelor, la ora rugăciunii.

Zăvorât în odaia mea, nu mă mai gîndeam decît la autorul lui *Hamlet*: să-mi aduc aminte numele și să-l trîntesc, a doua zi, în nasul acestor intelectuali caraghioși. Dar cu cît mă gîndeam mai înversunat, cu atît mă prosteam mai tare. Măsuram odaia în lung și în lat, scriam cu bibîșirul toate literele alfabetului, le împerecheam în fel și chip, în speranța că doar mi-o răsări în minte numele binecuvîntat și care mi-era tot pe atît de familiar ca și al mamei. Dar, nimic! Bolboroseam frînturi scîlcite: *Sch... Schop... Schil...*

Știam că numele începe cu litera S, dar, cînd voiam să-l rostesc, se încurca și devenea Schopenhauer ori

— Si da e ceea na minte, odată u fulgal ăsta ?

— Pentru că nu sunt în stare să-i dau de căpătîi

— Numai pentru astă Uta, am să-ți dau ca unul adevarat ! E imprimat pe mîna mea. Nă-ți tanăne decît să-l dai de acolo și să-l lipești unde ai nevoie. Îi tragi apoi, și o va pensa de jur împrejur, ca să nu se cunoască și încă-te scăpat ! Acum, hai la cafenea. Mi-e urît al dracului fără tine.

La cafenea, fu primit cu zîmbete răutăcioase, ceea ce mă încredință că în lipsa sa a petrecut pe socoteala mea. Prin epui ca vedea în mine pe „înăcrîtorul” grupului și mă jura să nu leg o vorbă ca nimeni. Dar Ștefan, plin de bunăvoință, se credea dator să și încerce în a-l data norocul.

O mică dată destăvîlindu-l pe ceafă și cîntînd de cîntec, lăsa agale pe lângă mine a rîdă și se așeză, în colț, pe canapea.

— Hai ! mîna e frumoasă. E cel mai bun mea în tîmpul acesta. Adău la ea o dată de si vrei și o parte din mine. Dacă nu vrei, mă dăruiesc pe cine-dă altă dată. A te a dracu cu Hamletu tău cu tot !

Și se așeză de tot din nou pe canapea :

— Hai ! mîna e frumoasă. E cel mai bun mea în tîmpul acesta. Adău la ea o dată de si vrei și o parte din mine. Dacă nu vrei, mă dăruiesc pe cine-dă altă dată. A te a dracu cu Hamletu tău cu tot !

— Cu plăcere !

— Hai ! mîna e frumoasă. E cel mai bun mea în tîmpul acesta. Adău la ea o dată de si vrei și o parte din mine. Dacă nu vrei, mă dăruiesc pe cine-dă altă dată. A te a dracu cu Hamletu tău cu tot !

Turcul holbă ochii la noi :

— Hai ! mîna e frumoasă. E cel mai bun mea în tîmpul acesta. Adău la ea o dată de si vrei și o parte din mine. Dacă nu vrei, mă dăruiesc pe cine-dă altă dată. A te a dracu cu Hamletu tău cu tot !

— Hai ! mîna e frumoasă. E cel mai bun mea în tîmpul acesta. Adău la ea o dată de si vrei și o parte din mine. Dacă nu vrei, mă dăruiesc pe cine-dă altă dată. A te a dracu cu Hamletu tău cu tot !

— Hai ! mîna e frumoasă. E cel mai bun mea în tîmpul acesta. Adău la ea o dată de si vrei și o parte din mine. Dacă nu vrei, mă dăruiesc pe cine-dă altă dată. A te a dracu cu Hamletu tău cu tot !

— Hai ! mîna e frumoasă. E cel mai bun mea în tîmpul acesta. Adău la ea o dată de si vrei și o parte din mine. Dacă nu vrei, mă dăruiesc pe cine-dă altă dată. A te a dracu cu Hamletu tău cu tot !

— Hai ! mîna e frumoasă. E cel mai bun mea în tîmpul acesta. Adău la ea o dată de si vrei și o parte din mine. Dacă nu vrei, mă dăruiesc pe cine-dă altă dată. A te a dracu cu Hamletu tău cu tot !

Îi întorsei spatele fulgerător și o zbughii pe ușă, afară... Herdan mă urmări prin piața Poștei, ținându-se cu mâinile de pîntece și rîzînd cu lacrimi :

— Stai, mă, stai !... Hai cu mine la *Valiu* !

— Lasă-mă în pace cu *Valiu* dumitale ! Pariez că la Damasc nu există o căpățină care să cunoască altceva decît „meseria“ pe care o practică. E o beznă orașul ăsta !

Herdan își dădu cu palma peste frunte :

— Ti-i-i ! Dac-am merge la directorul Poștei ? Mi-e bun prieten... Și l-am văzut citind mereu. Poate că ăsta o fi mai cu schepsis !

— Bine ! Haidem și la directorul Poștei. Dar va fi ultimul pe care-l voi întreba despre *Hamlet* !

Clădirea Poștei din Damasc era un căsoi murdar, plin de gunoi și aproape pustiu. Nu pusesem niciodată piciorul acolo, fiindcă europenii din Siria se foloseau cu toții de poștele franceză, engleză, germană, austriacă sau rusească. Poșta turcească era creată doar pentru serviciul interior.

Intrînd acum pentru întia oară, observai că „cutia cu scrisori“ era îndopată cu hîrtii, astupată.

— Ce înseamnă năzdrăvănia asta ? întrebai mirat.

— Înseamnă, îmi explică Herdan, că scrisorile care se depuneau la „cutie“ nu ajungeau la destinație niciodată. Funcționarii poștei fiind prost plătiți și uneori chiar deloc — ca dealtfel toți funcționarii lui Abdul Hamid — luau mărcile și rupeau scrisorile. Atunci publicul, ca să se răzbune, a îndopat cu hîrtii „cutia“ nărăvașă, ferind astfel de neplăceri pe acei care nu cunoșteau moravurile turcești ! Dacă ai nevoie să trimiți o scrisoare cu poșta hamidiană, trebuie s-o dai la ghișeu și să ceri să-ți ștampileze marca sub ochii tăi.

Mă crucii, ca de ucigă-l toaca.

— Și vrei dumneata, ca... directorul unei asemenea „poște“ să știe cine e autorul lui *Hamlet* ?

Îl căutarăm, totuși, și-l găsirăm în curtea clădirii. Era un omuleț încocîrjat și jigărit. Se ostenea să repare piciorul stricat al unei mese de scris, hodorogită și înecată de cerneală. Văzînd pe Herdan, îi întinse repede ciocanul, în loc de mîna și strigă ușurat :

— Ha ! Simon ! sfendim ! Bine e-ai venit : ia vezi, poate că te-ai pricepe mai bine decât mine să dregi masa asta. Pentru că eu nu fac altceva decât să-mi strivesc degetele !

— Numaiidecît, zise Herdan, începînd să bată cuie... Voi încerca să-î cîrpăcesc „biroul”... Da’, ia spune-mi, nu cumva ştii tu cine a fost Hamlet ?

Pe vine, cu ciocanul în mînă, Simon rîdea de î se zgîlţia corpul. Celălalt părea că nici n-a auzit.

— Hamlet, bre, Hamlet ! strigă tinichigiul, întorcîndu-şi faţa către proceopsitul de „director”... Poate că, din întîmplare, printre atîtea alte nume, l-ai întîlnit şi pe ăsta : Hamlet, Hamlet !...

— Nu... nu-l cunosc... făcu „directorul”... Dar am să vă aduc „o carte mare”, unde se găseşte tot ce vrei. Pînă atunci, dreg-mi masa.

Şi plecă tiptil, ca o mîţă bătută.

Începui să topăi de bucurie :

— Hai ! să ştii e-am brodit-o, domnule Herdan. Turcul s-o fi dus să ne aducă un dicţionar *Larousse*. Acolo, într-adevăr, găseşti tot ce vrei. Uf ! am scăpat !

— Vezi, mă, vezi ? ! normăi Herdan, rîzînd pe deşelate. Te aşteptai tu, ca să te scape „directorul” — papuc ? ! Numai că mă tem să nu vie cu *Coranul*, în loc de *Larousse-ul* tău...

Nu era *Coranul*. Dar nu era nici *Larousse-ul*, ci un... *Anuar general al Siriei şi Palestinei*.

— Ce să fac eu cu asta, bre ! zisei. Nu într-un *Anuar* se poate găsi *Hamlet* !

Turcul mă privi îndobîtoeit, dădu din umeri şi răspunse :

— Hamlet, Mamlet... asta ştie, tot, bre !

Herdan scăpă ciocanul din mîini şi, rîzînd cu sughiţuri se tăvălea prin praf, ca un cal.

Iarăşi mă zăvorîi în casă şi răsfoiam cărţile, crezînd că-mi voi putea aduce aminte de numele celui care a scris pe Hamlet, să mă liniştesc şi să-mi văd de lucru. Plănuisem s-aduc din ţară un meşter-vopsitor de firme şi să mi-l asociez. Trebuia să inzestram cu firme europene toate dughenele şi fabricile din Damasc, fiindcă cele existente

erau ca vai de ele. Aveam în faţă un viitor frumos, liber, şi chiar ocazia de-a mă înstări. Dar cum ghiftuiala nu era idealul vieţii mele, speram ca după ce voi strînge vreo mie de lire sterline, să-mi lichidez afacerile şi să-mi toc banii, hoinărind cu Mihail prin locurile cele mai frumoase ale Mediteranei. Visul meu !

Hm ! Nu cred să existe mulţi ca mine, care să născocască afaceri numai pentru a-şi asigura cîteva luni de hoinăreală, sub un cort, dacă nu aurit, cel puţin impermeabil. Vai ! Soarta nu rezervă celor ca mine decît o biată hardughie ambulantă şi citruiată de găuri...

M-am convins de asta, a doua zi după întîmplarea de mai sus. Mi se părea că aveam un cui înfipt deasupra frunţii : numele autorului lui Hamlet. Noaptea chiar, ori de cîte ori mă trezeam, bolboroseam ca un apucat : „Schop... Schil...”

Frămîntarea mea a durat mai mult de-o săptămînă. Şi deodată mă cuprinsese un val de scrică şi-o poartă nebună de a-mi lua lumea în cap. Ce preţ ar putea să mai aibă viaţa mea într-un oraş în care trebuia să cauţi cu lumina-rea pe cineva care să ştie de Hamlet ? Oamenii binevoitori... Legături prietenesti, pe care te puteai sprijini la ananghie... Şi atîta tot ! Nu-mi era de-ajuns.

Tihnă fără cugetare. Cîmîtir. Bunătatea însăşi devine plicticoasă, fără farmecul inteligenţii cultivate. Pîtec plin şi somn. Îi e mai uşor omeniirii să-şi asigure pînca, decît să răspundă la o întrebare care-i răscoleşte mintea.

Imi făcui bagajele şi o pornii pe străzi, pentru ultima dată.

În piaţa Poştei un afiş imens, lipărit în Europa ! Două cuvînte uriaşe mă făcură să-mi pierd cumpătul : *Moldova Verde* ! Graiul ţării mele !

Mă apropiai şi recitai de nenumărate ori. Era vorba de un scamator, probabil ! Evreu de prin România, fiindcă el purta numele de *Moldova Verde*. Se anunţa că în seara aceea chiar, se vor produce fenomene nemaivăzute de publicul damascean.

Mă hotărîi. să mă duc şi eu. Şi, pînă una alta, intrai în cafeneauă centrală. Aici, întîmplarea făcu să mă aşez lângă un om, care se cunoştea, cit de colo, că e proaspăt venit. Nu se putea înţelege cu chelnerii şi nu ştia obiceiurile lo-

cului. Mai mult, mi se păru îngrijat, trist. Privirea sa zvăpăiată, deșteaptă, alerga după aventuri, cercetînd obraznic pe toată lumea. Mă privi cu stăruință. Se vedea limpede că vrea să intre în vorbă. I-o luai înainte și-l întrebai, pe grecește, dacă știe limba asta.

O vorbea mai bine decît mine. Și deodată, fața i se luminea :

— Uf ! răsuflă el, ușurat. Să fii tu, oare, omul care-mi trebuie ? !

— Ia ascultă ! îi zisei. Nu cumva ești român ?

— Da ! Și tu la fel ? !

Fu cît pe-acî să mă îmbrățișeze, în văzul tuturor. Abia îl stăpîinii, fiindcă pe aici bărbații se îmbrățișau foarte rar, în felul nostru.

— Eu sunt papugiul de pe afiș !

— Bănuiam.

— Și acum, iată, în cîteva cuvinte, blestemăția care mi s-a întîmplat ieri, cu ocazia repetiției numărului de senzație : „Înălțarea la cer“ a femeii mele. Știi, așa cum s-a suit Iisus al vostru. Ei bine, idiotul care trăgea scriptul din culise, scăpă manivela tocmai în clipa cînd făceam clăbuci, dinaintea sălii goale ! Nevastă-mea căzu din tavan, alegîndu-se cu o scrîntitură. Dar nu din cauza asta sunt cătrănit acum, ci fiindcă n-am pe cine pune în locul căscăundului, ca să fiu sigur că n-o pătesc și astă-seară. Ei bine, n-ai vrea tu să mă ajuți ? Îmi pari om de ispravă și fii sigur că-ți dau o liră turcească pentru osteneală...

— Nu-mi arde de bani ! Vreau numai să-mi spui cine a fost autorul lui Hamlet.

— Vax ! eu fierb de grijă și tu faci pe nebunul...

— Îți jur că sunt în toate mințile !...

— Ei, na ! Shakespeare ! Ptîu ! Și acum, repede, să punem la punct scamatoria !

A doua zi, după măiastra „Înălțare la cer“, care a făcut furori în ochii damascenilor, am părăsit orașul, împreună cu acest *Moldova Verde*, singurul care avusese habar de existența lui Shakespeare !...